

ЧЭСЛАЎ НЕМЕН. ВЯРТАННЕ Ё БРОНЗЕ

Адкрыццё мемарыяльнай дошкі з выявай знакамітага музыканта адбылося ў Гродне з удзелам прадстаўнікоў улад Беларусі і Польшчы, а таксама ўдавы музыканта

На ўрачыстасці прысутнічаў старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Міхаіл Мясніковіч, маршал Сената Польшчы Станіслаў Карчэўскі, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Польшча ў Беларусі Артур Міхальскі. І гэта невяпадкова, бо музыкант і спявак Чэслаў Немен належыць абедзвюм краінам. У Беларусі ён нарадзіўся і правёў юнацкія гады, а ў Польшчы заявіў пра сябе як таленавіты творца, вядомы ва ўсім свеце. Сёлета яму споўнілася 60 гадоў.

Мемарыяльную дошку ўсталявалі на будынку былога музычна-педагагічнага вучылішча Гродна, дзе цяпер знаходзіцца гуманітарны каледж. Тут у сярэдзіне 50-х гадоў вучыўся будучы рок-музыкант, які стварыў свой асобны стыль і быў вельмі папулярны ў 60–70-я гады. Самы вядомы яго твор — «Дзіўны гэты свет». А песню «Ці яшчэ памятаеш мяне?» узяла ў свой рэпертуар зорка кіно і спявачка Марлен Дзітрэх.

Многія гродзенцы, якія прыйшлі на ўрачыстае адкрыццё, захапляліся творчасцю свайго земляка. Барбара — адна з тых, хто пабываў на яго канцэрце ў 1976 годзе. Гэта быў знакаміты тур па Савецкім Саюзе, у рамках якога Немен выступіў у Гродне і Мінску. Жанчына ўспамінае, што спявак выйшаў на сцэну са сваім інструментам, які гучаў як цэлы аркестр.

— Я чула, што ён сам змайстраваў яго, — згадвае Барбара. — У той час Чэслаў быў ужо вядомы музыкант. Ён спяваў дзесьці гадзіну, і ўваход быў вольны. Лічу, што Немена нельга паўтарыць, ён унікальны.

На гэтым канцэрце пабываў і вядомы гродзенскі краязнаўца, уладальнік музея гарадскога побыту Януш Паруліс. Яго маленькая дачка паднесла тады музыканту кветкі. Але самая нечаканая падзея адбылася пасля канцэрта. Позна вечарам, расказвае Паруліс, да яго нехта пастукаў у акно. Адкрыў — а там стаіць Чэслаў. Аказваецца, ён прывёз сваім сябрам па вучылішчы электрагітару — вельмі вялікі дэфіцыт у той час. Але сяброў не застаў і пайшоў да суседняга дома. Такім чынам, малады тады Януш дапамог Немену знайсці сваіх калег-музыкантаў, якія гралі непадалёку, у парку.

— Я не ведаў тады, што буду мець свой музей, а то, можа, і сам купіў бы ў яго тую

гітару, — кажа Паруліс. — Гэта быў наш кумір, ён тут вучыўся, і мы ведалі пра яго. У мяне ёсць яго пласцінкі, запісы...

Сам аўтар бронзавага партрэта, вядомы гродзенскі скульптар Уладзімір Панцялеў, таксама з ліку фанатаў. Пры рабоце над вобразам карыстаўся фотаздымкамі, якія дала жонка музыканта. Шмат часу занялі ўзгадненні — было прапанавана 10 эскізаў. Але самым складаным стаў вызначаны тэрмін — ён быў надзвычай кароткі. Трэба было працаваць і дзень і ноч, кажа аўтар. Узніклі праблемы з матэрыялам, доўга шукалі італьянскі граніт і знайшлі на адным з прадпрыемстваў у Гродзенскім раёне.

Дарэчы, удава спевака Малгажата Немена-Выдзжыцка высока ацаніла гэту работу. Яна прыехала на адкрыццё мемарыяльнай дошкі з Варшавы. Сама Малгажата таксама творчая асоба — у 70–80-я гады яна была вядомай мадэллю, а яшчэ яна мастачка і актрыса.

Падчас урачыстасці мне давялося пагутарыць з гэтай ветлівай жанчынай. Яна прызналася, што вельмі рада пабываць тут, у Гродне, дзе ўшаноўваюць памяць яе мужа. Дарэчы, яна і сама шэсць гадоў таму рабіла тут фотавыстаўку «Чэслаў Немен у аб'ектыве свайёй жонкі», а дачка Наталля выступіла ў драмтэатры з песнямі свайго бацькі.

У Польшчы, паведаміла Малгажата, Немен і цяпер вельмі папулярны. Нават школы названы яго імем. Яна расказала, як была ўзрушана, калі дзеці прысягалі на

сцягах з яго выявай. Многія выконваюць песні спевака ў новых версіях.

На дзіва, у Польшчы няма музея Чэслава Немена. Малгажата лабіруе гэтую ідэю, робіць захады ў розныя інстанцыі, у тым ліку міністэрства культуры.

— Гэта справа не аднаго дня, — кажа жанчына. — Але я аптымістка і веру, што такі музей будзе. Можна, прысвечаны не толькі аднаму Чэславу, але і іншым музыкантам той эпохі, яго папелчнікам, якіх ужо няма сярод нас.

Пакуль у Польшчы толькі падступаюцца да стварэння музея, у Беларусі ён ужо ёсць. Магчыма — адзіны ў свеце. І знаходзіцца ён на радзіме спевака, у вёсцы Старыя Васілішкі Шчучынскага раёна, у тым самым доме, дзе музыкант нарадзіўся і пражыў 19 гадоў, пакуль сям'я Выдзжыцкіх не пераехала ў Польшчу. Дом тады прадалі, а пазней у ім размясцілі склад і краму. І толькі ў 2010 годзе адкрылі тут музей.

Трэба сказаць, што паломніцтва на радзіму спевака пачалося пасля яго смерці ў 2004 годзе. Усіх цікавіла: адкуль родам такі феномен? Уладзімір Сінюта працаваў тады старшынёй сельскага савета.

— Мне было няёмка, што сядзіба ў заныпадзе, плот паваліўся, на даху дзірка, падворак зарос бур'яном, — расказвае Уладзімір Уладзіміравіч. — Я нешта рабіў, каб змяніць гэты выгляд, а пасля выхаду на пенсію мяне запрасілі працаваць у музеі.

На радзіму Немена едуць турысты з Беларусі, Польшчы, Расіі і наогул з усяго свету. Напрыклад, летась тут пабывала каля сямі тысяч чалавек. Мясцовыя жыхары, а іх каля трох дзясяткаў, як могуць добраўпарадкаўваюць свае сядзібы, менш робіцца пустых дамоў. За два гады восем такіх дамоў набылі гаспадароў.

У планах — і аднаўленне дома-музея Чэслава Немена. Сёлета мяркуюць змяніць дах, зняць шыфер і пакласці драўляную гонту, як гэта было пры Выдзжыцкіх. Дарэчы, дому больш за сто гадоў, яго будаваў дзед Чэслава ў 1918 годзе. Цяпер тут ёсць пакой, які дае ўяўленне пра эпоху 50-х гадоў, а другая палова — непасрэдна музей творчасці музыканта.

Праўда, Малгажата, якая таксама пабывала ў музеі, звярнула ўвагу на тое, што некаторыя пласцінкі — пірацкія. Маўляў, Чэслаў заўсёды дбаў пра аўтарскія правы. Калі на канцэрце яго прасілі пакінуць аўтограф на такой пласцінцы, ён адмаўляў.

Што датычыцца новых альбомаў, то такое выданне рыхтуецца сумесна з польскім радыё, паведаміла Малгажата Немен. Але яна пакуль не афішуе новы праект. Адначыла толькі, што вядуцца перагаворы, удакладняюцца ўмовы, каб атрымаць такі прадукт, які будзе актуальны і які будзе слухаць. Дарэчы, пры жыцці спевака выйшаў 21 альбом.

І хоць Чэслаў Немен большую частку жыцця пражыў у Польшчы, яго вельмі цягнула на малую радзіму. Аднойчы ён на пару гадзін завітаў сюды на таксі аж з Масквы, дзе быў на гастролях. Яго сувязь з гэтымі мясцінамі адлюстроўвае і псеўданім — Немен — ад назвы ракі Нёман, якая працякала недалёка ад дома Выдзжыцкіх. Цяпер на сядзібе стаіць скульптура спевака, а каля яе расце квітнеючы куст з мядовым водарам. Букет кветак з яго дырэктар музея ўручыў жонцы спевака як прывітанне ад яго малой радзімы.

Фота БелТА.

або Рэнэсанс каралеўскага горада

пачнецца міжнародны турыстычны маршрут

стараста Антоній Тызенгаўз пабудоваў дзве рэзідэнцыі — адну ў Гродне, другую ў Сакулцы. Зараз абодва будынкі пустыюць.

Двухпавярховы асабняк у Гродне будаваўся па праекце італьянскага архітэктара Джузэпэ Сакі. У розныя часы тут знаходзіліся падатковыя ведамствы, паштовая кантора, з 1921 года — цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў Беларусі. Цяпер вядзецца работа, каб зрабіць у былой сядзібе віцэ-адміністрацара ў Гродне гарадскую ратушу. А ў Сакулцы будзе адкрыты інфармацыйны цэнтр. Больш за тое, абодва гістарычныя будынкі звяжа турыстычны маршрут, які так і называецца «Шляхам Тызенгаўза».

— Гэта будзе новы веласіпедны маршрут працягласцю 60 кіламетраў, з якіх палова — па беларускай

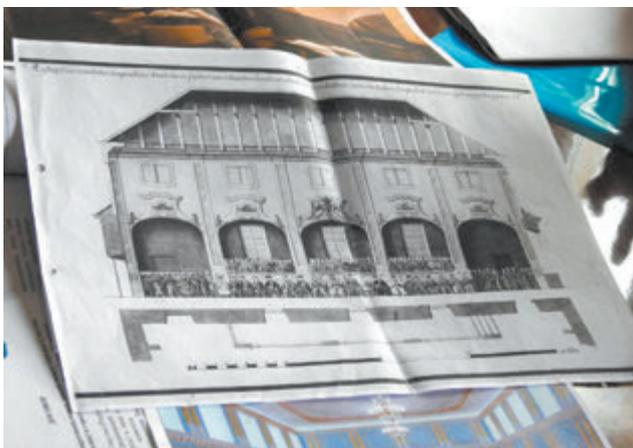
частцы. Сумесны праект «Шляхам Тызенгаўза» дазволіць даведацца пра гістарычную і культурную спадчыну на памежжы, — падкрэсліў Сяргей Каляда.

Сумесны праект будзе рэалізаваны ў рамках трансгранічнай праграмы «Польша — Беларусь — Украіна». Беларускаму боку выдаткаваны 1,1 мільёна еўра, 10 % фінансуе Гродзенскі гарвыканкам. Першы транш у памеры 35 % ад агульнай сумы ўжо атрыманы, і вось-вось пачнуцца работы па рэканструкцыі будынка. Паралельна будзе весціся пракладка веладарожак. Частка маршрута пройдзе ад польскай мяжы ўздоўж возера Юбілейнае, тут

плануецца арганізаваць месцы адпачынку. Адсюль маршрут пойдзе па вуліцах горада. Гэтая дарожка стане часткай вялікага веламаршрута праз гранічны пункт пропуску «Брузгі», а той будзе звязаны праз маршрут «Аў-

густ Вела» з міжнародным Green Velo.

Праект плануецца рэалізаваць за два гады. Архітэктурная экспертыза будынка пройдзена. Каля яго з'явіцца інфакіёс для турыстаў, а таксама іншыя дапаможнікі для вандроўкі па маршруце. На месцы былога флігеля, які часткова быў знішчаны ў сярэдзіне 80-х гадоў, будзе ўсталявана лаўка з дзвюма скульптурамі, якія «прыселя адпачыць». Як яны будуць выглядаць, пакуль невядома. Для рэалізацыі будзе абраны найлепшы эскіз па выніках конкурсу. Умова адна — гэта павінна быць эпоха Тызенгаўза і караля Станіслава Аўгуста Панятоўскага.

ПРАЕКТЫ

НАША ДАВЕДКА

Антоній Тызенгаўз — вядомы рэфарматар і фінансіст Вялікага Княства Літоўскага, які нарадзіўся ў 1733 годзе ў Навагрудскім ваяводства. Тое, што Гродна стала буйным гандлёвым і прамысловым цэнтрам Еўропы, — заслуга менавіта Тызенгаўза. Ён заснаваў тут 15 мануфактур, пабудоваў жылы і адміністрацыйны комплекс Гарадніца — сённяшні гістарычны цэнтр, — заснаваў першую ў Беларусі медыцынскую акадэмію. Тут быў закладзены батанічны сад — адзін з найбуйнейшых у Еўропе, адкрыты першы ў горадзе тэатр і тыпаграфія.

Матэрыялы падрыхтавала Маргарыта Ушкевіч.